

Hva påvirker krangling og slåssing i drikkesituasjoner?

En sammenlignende studie av Oslos generelle befolkning og kafégjester i Oslo

Bente Træen

Statens Institutt for Folkehelse, Postboks 4404 Torshov, 0403 Oslo

SAMMENDRAG

Formålet med denne studien er, med utgangspunkt i to ulike materialer, å beskrive negative konsekvenser av eget alkoholbruk. Hva predikerer at urbane mennesker angret på noe de har sagt eller gjort, kommer opp i krangel eller havner i slåsskamp under alkoholpåvirkning, og er det forskjeller i så henseende mellom de som er mye og lite eksponert for andre mennesker når de drikker? I det såkalte kafégjestmaterialet ble data innhentet ved hjelp av spørreskjemaer besvart av 1053 gjester på 41 offentlige skjenkesteder i Oslo. I tillegg er det benyttet data fra et representativt utvalg av 297 personer i Oslo (Osloutvalget). Resultatene viste at andelen som rapporterte negative erfaringer i samband med eget alkoholbruk var høyere i kafégjestmaterialet enn i Osloutvalget. I begge materialene rapporterte yngre respondenter oftere enn eldre at de hadde angret på noe de hadde sagt eller gjort, kranglet med noen og kommet opp i slagsmål. Å angre på noe sagt eller gjort hadde ingen sammenheng med antallet timer tilbrakt ukentlig på kaféer i materialene. Blant kafégjestene, men ikke blant Oslofolk generelt, hadde antall timer tilbrakt ukentlig på kaféer sammenheng med å ha kranglet og å ha slåss med noen i en drikkesituasjon. Å havne i slåsskamp eller håndgripeligheter hadde sammenheng med antallet timer tilbrakt ukentlig på kaféer i begge materialene. Korrelasjonen mellom antall dager med hardere drikkeepisoder på kafé, og antall timer ukentlig på kafé, var sterk både i Osloutvalget og i kafégjestmaterialet. Det er sannsynlig at det er hardere drikking på utesteder som er avgjørende for å krangle eller slåss med noen i beruset tilstand, og ikke det å tilbringe tid på utesteder per se. Dette tyder på at større offentlig innsats for å kontrollere at de bestemmelsene som gjelder for offentlig skjenking av alkohol overholdes, kan redusere voldsnivået på skjenkestedene.

Træen B. **What influences quarrelling and fighting in drinking situations? A comparative study of the general population in Oslo and caféguests in Oslo.** *Nor J Epidemiol* 1996; 6 (1): 61-68.

ENGLISH SUMMARY

The aim of this study is to describe self reported negative consequences of alcohol consumption during the past 12 months in two different samples of urban Norwegians. Which variables predict having regretted something said or done, having quarrelled and/or fought with someone under the influence of alcohol among urban people, and are there differences in this respect between persons who are little and much exposed to others in their drinking situations? In 1991 a comprehensive questionnaire survey was undertaken among visitors to 41 licensed premises in Oslo. A total of 1053 guests to the different premises filled in and returned the questionnaire (the caféguest sample). Data from a representative sample of 297 adult persons from Oslo were available for comparison (the Oslo sample). The results showed that the percentage of respondent who reported having experienced negative consequences in connection with their own drinking, was higher in the caféguest sample than in the Oslo sample. In both samples, younger respondents reported negative consequences more often than older respondents. There was no relationship between number of hours spent weekly in licensed premises and having regretted something said or done under the influence of alcohol in either sample. In the caféguest sample, but not in the Oslo sample, the number of hours spent weekly in licensed premises was related to having quarrelled with someone in a drinking situation. There was a relationship between number of hours spent weekly in licensed premises and having fought with someone under the influence of alcohol in both samples. The correlation between number of days during the past month with more "heavy" drinking in public drinking places, and number of hours spent weekly in licensed premises, was strong in both samples. Therefore, it seems likely that it is "heavy" drinking in public drinking places that is of importance for experiencing negative consequences of drinking, and not spending time in licensed premises per se.

INTRODUKSJON

En overordnet målsetting for norsk alkoholpolitikk er å begrense, og helst redusere, alkoholforbruket i befolkningen og å motvirke alkoholskader. På tross av denne målsettingen har antallet offentlige skjenkesteder i Oslos indre bykjerne økt dramatisk det siste tiåret. Skjenking av alkohol på Oslos mange restauranter, barer, puber og kaféer, knyttes i den offentlige debatten ofte opp til den økte forekomsten av voldstiltfeller i byen. For å underbygge dette og argumentere for å redusere antallet skjenkebevillinger, henvises det ofte til en svensk undersøkelse av Leif Lenke (1,2). Lenke mener å kunne påvise at en økning i offentlig drikking gir langt sterkere utslag på voldskriminaliteten, enn drikking som foregår privat. Han hevder at en økning i offentlig drikking vil føre til fra seks til ti ganger så sterk økning i voldskriminaliteten som en tilsvarende økning i privat drikking. Denne estimeringen av økningen i voldskriminaliteten har det imidlertid vært reist kritikk mot (3).

Det er vanskelig å avvise at det er en sammenheng mellom alkoholkonsum og voldskriminalitet, men det er høyst usikkert hvor sterk denne sammenhengen er (4). I en oversiktsartikkel konkluderer Murdoch et al. at et høyt inntak av alkohol og verbal krangel ofte er forløpere for at mennesker begår voldelige handlinger (5). Videre fremheves det at det er like sannsynlig at det er offeret som starter krangelen, som den som utøver fysisk vold. I enkelte studier er det påvist en økning i aggressiv atferd hos personer som hadde drukket alkohol (6). Imidlertid er fortsatt de kausale mekanismene i sammenhengen mellom alkohol og aggressiv atferd, som for eksempel å krangle eller slåss med andre, dårlig forstått (7).

Det er mulig at alkoholbruk per se kan forårsake aggressiv atferd. På den annen side kan det tenkes at et høyt forbruk av alkohol og aggressiv atferd deler en felles bakenforliggende faktor, eller også at situasjonelle faktorer spiller en viktig rolle i forholdet mellom alkoholbruk og aggressiv atferd. At folk som går mye på kafé drikker mer og er oftere beruset enn andre er velkjent (8,9). Offentlige skjenkesteder representerer derfor en mulig situasjonell faktor, fordi folk som besøker dem og drikker der er mer eksponert for muligheten til å finne noen å krangle eller slåss med enn de som ikke tilbringer mye tid på utesteder. I den hensikt å kaste lys over dette problemet, er formålet med denne artikkelen, med utgangspunkt i et representativt utvalg av Oslos befolkning og i et ikke-representativt materiale bestående av kafégjester i Oslo, å beskrive og predikere negative konsekvenser av egen alkoholbruk. Hva predikerer at urbane mennesker angres på noe de har sagt eller gjort, kommer opp i krangel eller havner i slåsskamp under alkoholpåvirkning, og er det forskjeller i så henseende mellom de som er mye og lite eksponert for andre mennesker når de drikker? Ingen av de surveyundersøkelsene denne studien tar utgangspunkt i ble

konstruert for å gi noen teoretisk forståelse av sammenhengen mellom alkoholbruk og negative konsekvenser av egen alkoholbruk. Av den årsak har denne artikkelen ingen målsetting om å gi et teoretisk bidrag til forståelsen av nevnte sammenheng. Formålet med artikkelen er rent deskriptivt.

MATERIALER OG METODER

Kafégjestmaterialet

Data ble innhentet i regi av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) fra gjester på 41 kaféer, restauranter, barer og puber i Oslo. Utvalget er selvelektert og ikke representativt for Oslos generelle befolkning. Før undersøkelsen ble gjennomført ble skjenkestedenes eiere og personale informert og forespurt om deltagelse. Stort sett fungerte samarbeidet mellom personale/eiere og forskningsteamet godt. Datainnsamlingen ble foretatt ved hjelp av selvadministrerte, anonyme spørreskjema i løpet av en syv dagers periode i oktober/november 1991.

De 41 skjenkestedene ble valgt ut etter kriteriene type og geografisk beliggenhet. Det kan ligge et stort potensiale i en antagelse om at både type skjenkested og geografisk plassering innvirker på forekomsten av aggresjoner i sammenheng med alkoholkonsum. På tross av en slik antagelse, er disse variablene ikke inkludert i analysene i denne studien. En viktig årsak til det er at kartleggingen av kafégjestenes bevegelser på de ulike kaféer de ferdes på er utilstrekkelig til dette formålet. Til tross for dette er det, som ledd i metodebeskrivelsen, presentert noen flere opplysninger om type skjenkesteder og deres geografiske beliggenhet.

Alle skjenkestedene var konsentrert i Oslos indre bykjerne. I alt 24 av skjenkestedene var lokalisert i Oslo sentrum (n=579), 8 på vestkanten (Majorstua) (n=235), og 9 på østkanten¹ (Grønland, Grünerløkka) (n=191). I et forsøk på å klassifisere de utvalgte skjenkestedene, ble det gjort feltstudier og foretatt intervjuer av kelnerer på hvert sted. Kelnerne ble blant annet bedt om å beskrive hvilke typer mennesker som var gjester på deres arbeidsplass (for eksempel studenter, kunstnere, dressfolk eller punkere). Videre ble lokalitetene kartlagt med hensyn til stil og interiør; for eksempel valg av møblement, veggdekorasjoner og -farger, menyens innhold, utvalg av drikkevarer og så videre. På bakgrunn av kriterier knyttet til interiør og meny, ble 15 av etablissementene i denne studien klassifisert som mer eller mindre trendy kaféer, eller "café med C" som de ofte kalles på folkemunne (n=395)². Etter samme kriterier ble 8 skjenkesteder klassifisert som puber (n=239), 5 som barer (n=109),

¹Byøkologien i Oslo bærer preg av et relativt markert skille mellom øst- og vestkant. Mens befolkningen på østkanten hovedsakelig tilhører arbeiderklassen, er vestkanten dominert av innbyggere med tilhørighet i de øvre sosiale lag.

2 som barer for homoseksuelle (n=58), og 11 som tradisjonelle norske ølstuer/øl kroer eller restauranter, eller "brune steder" som nordmenn ofte kaller dem (n=204).

Materialet omfatter tilsammen 1053 personer. Av disse hadde 1005 plukket opp spørreskjemaet på ett av de 41 skjenkestedene, fylt det ut og lagt det i en spesiell postkasse som var utplassert i lokalet. De resterende 48 personene i materialet hadde fått tak i spørreskjemaet på samme måte, og sendt det til SIFA på egen hånd. For den sistnevnte gruppen har vi derfor ingen informasjon om hvilket skjenkested de har besøkt. Majoriteten av respondentene (82,3%) oppga at de var bosatt i Oslo. De fleste av dem var ugifte (59,0%), 30,7% var gift eller samboende, 0,7% var enker eller enkemenn og 9,6% var skilte eller separerte. Sammenliknet med offentlig befolkningsstatistikk i Norge, er menn, yngre personer og ugifte overrepresentert i kaféundersøkelsen (11). Imidlertid synes vårt materiale å være sammenlignbart med materialet i en annen norsk studie blant kafégjester i Trondheim (8,12). Dette indikerer at resultatene i denne undersøkelsen trolig kan betraktes som representative for gjester på offentlige skjenkesteder i større norske byer.

Spørreskjemaet ble konstruert for å belyse prosesser bak ulike typer atferd. I tillegg til sosiodemografiske bakgrunnsvariabler, inneholdt spørreskjemaet spørsmål om alkoholbruk, fritidsaktiviteter, og vaner knyttet til besøk på offentlige skjenkesteder. Videre inkluderte det et spørsmålsbatteri konstruert for å belyse teorien om den veloverveide eller planlagte handling (13,14). Det kan selvfølgelig ikke utelukkes at enkelte respondenter avga useriøse svar. Personalet på samtlige skjenkesteder ble imidlertid bedt om å fjerne spørreskjemaene sent på kvelden, for å hindre personer i sterkt beruset tilstand å besvare det. Under arbeidet med registrering av data ble svar som åpenbart ikke medførte riktighet, eller var inkonsistente, kodet som "missing". For en nærmere beskrivelse av tidligere resultater fra datasettet henvises det til annen litteratur (9,10,15-17).

Osloutvalget: Gallupundersøkelsen

I oktober 1991 ble det gjennomført en landsomfattende representativ intervjuundersøkelse om alkoholvaner ved SIFA. Materialet omfatter 2002 nordmenn i

alderen fra 15 til 94 år. Respondentene ble tilfeldig trukket ved en to-trinns utvalgs metode fra den samlede norske befolkning utenfor institusjoner. Undersøkelsen ble gjennomført av Norsk Gallup A/S, og det ble benyttet prekodede spørreskjema under intervjuene. Utvalget antas å være tilnærmet representativt for den voksne norske befolkningen. Spørreskjemaet inneholdt spørsmål om sosiodemografiske forhold, alkoholvaner (mengde og frekvens), fritidsaktiviteter og vaner knyttet til bruk av offentlige skjenkesteder. Av de 2002 personene som deltok i undersøkelsen, hadde 1728 drukket alkohol en eller flere ganger i løpet av de siste tolv månedene.

I alt 297 personer i Gallupundersøkelsen var bosatt i Oslo kommune. Av disse hadde 272 drukket alkohol siste tolv måneder. Alle analysene i denne artikkelen omfatter bare disse 272 respondentene. Oslo har en meget stor tetthet av kaféer, slik at alle voksne som bor i kommunen i prinsippet har mulighet til å benytte kaféene like mye som respondentene i kafégjestmaterialet gjør. I denne studien er alkoholbrukende respondenter fra Oslo skilt ut som et underutvalg av den store Gallupundersøkelsen, i den hensikt å tillate en viss grad av sammenlikning mellom Oslofolk generelt og kafégjester i Oslo. En direkte sammenlikning er det imidlertid ikke uten videre mulig å gjøre.

Gjennomsnittsalderen på respondentene i Osloutvalget var 39,4 år (16-94 år), mot 30,0 år i kafégjestmaterialet (16-71 år). I kafégjestmaterialet var 2/3 menn og 1/3 kvinner, mens omlag halvparten av respondentene i Osloutvalget var menn og halvparten kvinner. Det er sannsynlig at denne forskjellen i alders- og kjønnsammensetning av de to materialene vil influere på resultatene (8,12). Respondentene i kafégjestmaterialet inneholdt flere enslige personer (ugifte, enker/enkemenn, skilte eller separerte) enn tilfellet var i Osloutvalget. Dette resultatet var imidlertid forventet, ettersom det tidligere er vist at enslige personer, menn, og yngre mennesker hyppigere enn andre besøker offentlige skjenkesteder (8). En høyere prosentandel av respondentene i kafégjestmaterialet enn av respondentene fra Osloutvalget hadde middels lang utdanning. Andelen respondenter med kortere utdanning var nokså lik i de to materialene. Videre var andelen respondenter som oppga å studere relativt lik i materialene. Imidlertid var en høyere andel av respondentene i kafégjestmaterialet enn av respondentene fra Osloutvalget i lønnet arbeid. Denne forskjellen kan delvis skyldes forskjellen i aldersammensetningen mellom de to materialene.

Operasjonalisering

Beruselsesfrekvens blant kafégjestene i Oslo ble målt ved spørsmålet: "Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste 12 måneder har du drukket så mye øl, vin eller brennevin at du har kjent deg tydelig beruset?" De faste svarkategoriene var (n=1027): (0)

²Mange av skjenkestedene som ble etablert i Oslo og i andre større norske byer i løpet av 1980-årene, bærer preg av inspirasjon fra "in-steder" i metropoler som Amsterdam, New York, London, Paris og Berlin. Slik sett representerer mange av de nyere utestedene i større norske byer gjennom sitt interiør og menyvalg en type moderne institusjoner i det urbane samfunn (10). Å finne en måte å klassifisere disse moderne, "trendy", institusjonene på er ikke enkelt, fordi de i sin komposisjon innebygger ulike elementer fra mange ulike stilarter, kulturer og miljøer.

"Ikke beruset siste år" (4,8%), (1) "En gang" (3,8%), (2) "Noen få ganger" (13,7%), (3) "Annen hver måned" (5,6%), (4) "En gang i måneden" (15,8%), (5) "2-3 ganger pr måned" (21,7%), og (6) "En gang pr uke eller mer" (34,7%). I *Gallupundersøkelsen* ble beruselsesfrekvensen målt som en kontinuerlig variabel; de enkelte respondentene fra Oslo (n=270) oppga å ha vært beruset fra 0 til 300 ganger siste år, gjennomsnitt 7,4 ganger. Av hensyn til sammenlignbarheten mellom utvalgene ble variabelen omkodet til de samme svarkategoriene som for kafégjestene (se over): kategori (0) 52,6%, (1) 5,9%, (2) 18,5%, (3) 4,1%, (4) 8,9%, (5) 7,4%, og (6) 2,6%.

Kjønn ble kodet som (1) kvinne og (2) mann.

Selvrapportert prosentandel av totalt alkoholkonsum siste år på kafé i kafégjestmaterialet var i gjennomsnitt 60,3% (n=1007, range 0-100%). I Osloutvalget var gjennomsnittlig prosentandel av totalt alkoholkonsum siste år inntatt på kafé 28,4% (n=162, range 0-98%).

Antall timer tilbrakt ukentlig på kafé blant respondentene i kafégjestmaterialet var gjennomsnittlig 11,0 timer (n=996, range 0-98 timer). Dette gjennomsnittet ble estimert til 1,9 timer pr uke blant respondentene i Osloutvalget (n=271, range 0-50 timer).

RESULTATER

Tabell 1 viser hvordan det å ha opplevd de ulike negative konsekvensene av eget alkoholforbruk varierer med kjønn blant respondenter i Oslos generelle befolkning og kafégjester i Oslo. Sammenligner vi de to materialene, er andelen som rapporterer negative erfaringer i samband med eget alkoholbruk høyere blant kafégjestene enn i Osloutvalget.

Tabell 1. Negative konsekvenser i forbindelse med eget alkoholforbruk siste 12 måneder etter kjønn blant alkoholkonsumerende respondenter i to ulike materialer (Prosentandeler).

	Oslo			Kafégjester		
	Alle	Menn	Kvinner	Alle	Menn	Kvinner
Angret på noe sagt eller gjort						
Ingen ganger	77,6	74,1	81,2	46,0	47,6	43,1
1+ ganger	22,4	25,9	18,8	54,0	52,4	56,9
(n)	(272)	(139)	(133)	(921)	(603)	(318)
Chi-square:	1,971			1,707		
Signifikans:	ns			ns		
Kranglet med noen						
Ingen ganger	87,5	82,7	92,5	73,0	72,9	73,2
1+ ganger	12,5	17,3	7,5	27,0	27,1	26,3
(n)	(272)	(139)	(133)	(911)	(598)	(313)
Chi-square:	5,904			0,007		
Signifikans:	P<0,05			ns		
Slagsmål eller håndgripeligheter						
Ingen ganger	96,0	94,2	97,7	90,3	89,0	92,8
1+ ganger	4,0	5,8	2,3	9,7	11,0	7,2
(n)	(272)	(139)	(133)	(904)	(598)	(306)
Chi-square:	2,145			3,410		
Signifikans:	ns			ns		

Med hensyn til å angre på noe sagt eller gjort i alkoholpåvirket tilstand oppga 22,4% av respondentene i Osloutvalget at de hadde opplevd det minst én gang i løpet av de siste 12 måneder. Innenfor samme tidsrom oppga i alt 54,0% av kafégjestene at de hadde opplevd det minst én gang. Mens 27,0% av kafégjestene svarte at de minst én gang hadde kommet opp i krangel med noen i en drikkesituasjon siste 12 måneder, var den tilsvarende andel i Osloutvalget 12,5%. En lavere andel respondenter i begge materialene oppga at de i forbindelse med en drikkesituasjon hadde kommet opp i slagsmål eller håndgemeng, enn å ha angret på noe sagt eller gjort eller kranglet med noen. I alt 4,0% av respondentene i Osloutvalget og 9,7% av respondentene i kafégjestmaterialet oppga at de hadde opplevd fysisk vold minst én gang i løpet av de siste 12 måneder. I kafégjestutvalget var det ingen statistisk signifikant forskjell mellom menn og kvinner med hensyn til om de hadde erfart i sammenheng med egen alkoholbruk å angre på noe sagt eller gjort, krangle med noen og komme i slagsmål. I Osloutvalget var det statistisk signifikant forskjell mellom menn og kvinner med hensyn til om de hadde erfart i sammenheng med egen alkoholbruk å krangle med noen. Likevel var det i begge materialer en tendens til at en større andel menn enn kvinner hadde opplevd negative forhold i forbindelse med en drikkesituasjon.

Tabell 2 viser sammenhengen mellom alder og det å ha opplevd negative forhold i forbindelse med egen alkoholbruk i løpet av de siste 12 månedene, blant respondenter i de to materialene. I begge materialene var det statistisk signifikante forskjeller mellom aldersgruppene for alle de tre negative konsekvensene, som forekom hyppigere blant yngre respondenter enn blant eldre. Uavhengig av aldersgruppe rapporterte kafégjestene langt oftere å ha opplevd de negative forholdene enn respondenter i Osloutvalget. Det reiser spørsmålet om hvorvidt, og i hvilken grad, det å oppleve negative konsekvenser i forbindelse med egen alkoholbruk kan knyttes til respondentenes frekventering av utesteder per se.

Multiple regresjonsanalyser ble benyttet for å belyse sammenhengen mellom å ha erfart negative forhold i samband med egen alkoholbruk, og henholdsvis kjønn, alder, beruselsesfrekvens siste 12 måneder, antall timer tilbrakt på kafé en vanlig uke, og selvrapportert prosentandel av totalt alkoholkonsum siste år inntatt på skjenkesteder i hvert av materialene (tabellene 3-5). Å ha angret på noe sagt eller gjort under alkoholpåvirkning siste 12 måneder (heretter kalt "anger"), korrelerte moderat med beruselsesfrekvens i begge materialene. Alder korrelerte moderat med anger i Osloutvalget ($r = -0,342$), mens denne korrelasjonen var svakere i kafégjestmaterialet ($r = -0,137$).

Variablene inkludert i den multiple regresjonsmodellen forklarte mer av variansen i det å ha angret på noe sagt eller gjort i beruset tilstand i Osloutvalget

Tabell 2. Negative konsekvenser i forbindelse med eget alkoholforbruk siste 12 måneder etter alder blant alkoholkonsumerende respondenter i to ulike materialer (Prosentandeler).

	Oslo					Kafégjester				
	-24	Aldersgrupper			40+	-24	Aldersgrupper			40+
		25-29	30-34	35-39			25-29	30-34	35-39	
Ångret på noe sagt eller gjort										
Ingen ganger	45,6	68,6	91,9	77,3	94,3	39,2	43,6	48,6	47,9	61,1
1+ ganger	54,4	31,4	8,1	22,7	5,7	60,8	56,4	51,4	52,1	38,9
(n)	(57)	(51)	(37)	(22)	(105)	(291)	(266)	(144)	(94)	(126)
Chi-square:	57,030, 4 d.f.					18,178, 4 d.f.				
Signifikans:	P<0,001					P<0,001				
Kranglet med noen										
Ingen ganger	64,9	90,2	91,9	86,4	97,1	66,7	73,1	73,9	84,2	77,9
1+ ganger	35,1	9,8	8,1	13,6	2,9	33,3	26,9	26,1	15,8	22,1
(n)	(57)	(51)	(37)	(22)	(105)	(288)	(264)	(142)	(95)	(122)
Chi-square:	36,533, 4 d.f.					13,450, 4 d.f.				
Signifikans:	P<0,001					P<0,01				
Slagsmål eller håndgripeligheter										
Ingen ganger	86,0	98,0	100,0	95,5	99,0	85,3	92,3	90,9	94,7	92,5
1+ ganger	14,0	2,0	0,0	4,5	1,0	14,7	7,7	9,1	5,3	7,5
(n)	(57)	(51)	(37)	(22)	(105)	(286)	(260)	(143)	(95)	(120)
Chi-square:	19,393, 4 d.f.					11,989, 4 d.f.				
Signifikans:	P<0,001					P<0,05				

($R^2 = 27,4\%$) enn i kafégjestmaterialet ($R^2 = 12,3\%$). I Osloutvalget var bare alder (beta = $-0,147$) og beruselsesfrekvens (beta = $0,438$) statistisk signifikante prediktorer for anger. Det betyr at Oslofolk som oppgir å angre på noe de har sagt eller gjort under påvirkning av alkohol har en tendens til å være yngre og hyppig berusete personer. I kafégjestmaterialet hadde bare beruselsesfrekvens (beta = $0,346$) og kjønn (beta = $-0,090$) statistisk sammenheng med anger, kontrollert for de andre faktorene i modellen. Dette betyr at det er kafégjestene i materialet som er

hyppig beruset og/eller kvinner som oftest sier de angret på noe de har sagt eller gjort når de har vært beruset. I ingen av materialene hadde antallet timer ukentlig respondentene tilbrakte på utesteder noen sammenheng med å angre på noe sagt eller gjort.

I tabell 4 er de samme uavhengige variablene som i foregående tabell inkludert i regresjonsmodellen, mens den avhengige variabelen er å ha kranglet med noen under alkoholpåvirkning (heretter kalt "krangling") i forbindelse med egen alkoholbruk siste 12 måneder. De inkluderte variablene i modellen

Tabell 3. Sammenhengen mellom i samband med eget alkoholforbruk siste tolv måneder å ha angret på noe man har sagt eller gjort under alkoholpåvirkning og alder, kjønn, antall ganger siste tolv måneder å ha følt seg beruset, antall timer ukentlig vanligvis tilbrakt på kafé og prosentandel av det totale alkoholforbruket siste tolv måneder inntatt på kafé. Bare personer som har brukt alkohol i løpet av det siste året er inkludert. Multipl regressjonsanalyse (standardiserte regressjonskoeffisienter) og Pearson's r_{xy} .

	Oslo (n=266)		Kafégjester (n=867)	
	r	beta	r	beta
Kjønn	,069	-,104	-,038	-,090**
Alder	-,342	-,147*	-,137	-,063
Beruselsesfrekvens siste år	,495	,438***	,328	,346***
Timer/uke på kafé	,235	,077	,076	-,030
Andel av totalt alkoholkonsum siste år på kafé	,104	-,038	,086	,002
Prosentandel forklart varians (R^2)	27,4%		12,3%	

Tabell 4. Sammenhengen mellom i samband med eget alkoholforbruk siste tolv måneder å ha kranglet med noen under alkoholpåvirkning og alder, kjønn, antall ganger siste tolv måneder å ha følt seg beruset, antall timer ukentlig vanligvis tilbrakt på kafé og prosentandel av det totale alkoholforbruket siste tolv måneder inntatt på kafé. Bare personer som har brukt alkohol i løpet av det siste året er inkludert. Multipl regressjonsanalyse (standardiserte regressjonskoeffisienter) og Pearson's r_{xy} .

	Oslo (n=266)		Kafégjester (n=858)	
	r	beta	r	beta
Kjønn	,145	-,044	,017	-,042
Alder	-,242	,031	-,110	-,050
Beruselsesfrekvens siste år	,567	,579***	,282	,235***
Timer/uke på kafé	,240	,059	,200	,109**
Andel av totalt alkoholkonsum siste år på kafé	,071	-,022	,151	,042
Prosentandel forklart varians (R^2)	32,7%		9,9%	

forklarte mer av variansen i krangling i Osloutvalget ($R^2 = 32,7\%$) enn i kafégjestmaterialet ($R^2 = 9,9\%$). Kontrollert for de andre variablene i modellen, var det bare beruselsesfrekvens (beta = 0,579) som hadde statistisk signifikant sammenheng med krangling i beruset tilstand blant respondentene i Osloutvalget. Det betyr at de Oslofolk som oftest oppga å ha kranglet med noen under alkoholpåvirkning, var personer som hadde vært hyppig beruset siste år. Kontrollert for effekten av de andre prediktorene i modellen, hadde to av de uavhengige variablene statistisk signifikant sammenheng med krangling blant kafégjestene; beruselsesfrekvens (beta = 0,235) og antall timer ukentlig tilbrakt på kafé (beta = 0,109). Det betyr at blant respondentene i kafégjestmaterialet var det de som hadde vært hyppig beruset siste år og/eller som tilbrakte mange timer ukentlig på kaféer, som hyppigst hadde kommet opp i krangel med noen i en drikkesituasjon.

Tabell 5. Sammenhengen mellom i samband med eget alkoholforbruk siste tolv måneder å ha kommet opp i slagsmål eller håndgripeligheter under alkoholpåvirkning og alder, kjønn, antall ganger siste tolv måneder å ha følt seg beruset, antall timer ukentlig vanligvis tilbrakt på kafé og prosentandel av det totale alkoholforbruket siste tolv måneder inntatt på kafé. Bare personer som har brukt alkohol i løpet av det siste året er inkludert. Multiplere regresjonsanalyse (standardiserte regresjonskoeffisienter) og Pearson's r_{xy} .

	Oslo (n=266)		Kafégjester (n=854)	
	r	beta	r	beta
Kjønn	,093	-,018	,071	,036
Alder	-,151	,040	-,085	-,066
Beruselsesfrekvens siste år	,327	,282***	,174	,089
Timer/uke på kafé	,278	,176**	,242	,204***
Andel av totalt alkoholkonsum siste år på kafé	,131	,055	,112	-,003
Prosentandel forklart varians (R^2)	14,1%		7,3%	

Både beruselsesfrekvens og antall timer ukentlig på kafé korrelerte moderat med det å ha havnet i slåsskamp under alkoholpåvirkning i materialene (tabell 5). Modelltilpasningen var bedre i Osloutvalget ($R^2 = 14,1\%$) enn i kafégjestmaterialet ($R^2 = 7,3\%$). I Osloutvalget hadde beruselsesfrekvens (beta = 0,282) og antall timer ukentlig tilbrakt på kafé (beta = 0,176) statistisk signifikant sammenheng med å ha slåss med noen under alkoholpåvirkning, etter å ha kontrollert for effekten av de andre variablene i modellen. Sagt på en annen måte har Oslofolk som siste år har vært hyppig beruset og/eller tilbrakte flere timer ukentlig på kafé, oftere vært i slåsskamp eller håndgripeligheter, enn andre. I kafégjestmaterialet var korrelasjonen mellom å ha havnet i slagsmål og beruselsesfrekvens moderat ($r = 0,174$). Kontrollert for effekten

av de andre variablene i modellen var det bare antall timer ukentlig tilbrakt på kafé som hadde signifikant sammenheng med å ha havnet i slåsskamp siste 12 måneder. Det vil si at de kafégjestene som oppga at de tilbrakte flest timer ukentlig på offentlige skjenkesteder, oftere har vært i slåsskamp enn andre kafégjester siste 12 måneder.

DISKUSJON

Resultatene fra denne undersøkelsen viser at andelen som rapporterte negative erfaringer i samband med eget alkoholbruk var høyere blant kafégjestene i Oslo enn i utvalget fra Oslos generelle befolkning. I begge materialene rapporterte yngre respondenter oftere at de hadde angret på noe sagt eller gjort, kranglet med noen og kommet opp i slagsmål, enn eldre respondenter gjorde. Når det gjelder kjønnsforskjeller, var det i Osloutvalget bare forskjell mellom menn og kvinner i krangling. Likevel var det i begge materialer en tendens til at en større andel menn enn kvinner hadde opplevd negative forhold i forbindelse med en drikkesituasjon. Det er tidligere vist at erfaring med de tre ulike negative konsekvensene av egen alkoholbruk studert i denne artikkelen varierer med kjønn, alder og beruselsesfrekvens (18-20). Dette har sannsynligvis sammenheng med at menn og yngre personer generelt drikker mer og oftere, og er oftere beruset, enn kvinner og eldre personer (8,18). Når vi i denne studien ikke finner noen statistisk signifikant forskjell mellom menn og kvinner i den generelle befolkning med hensyn til å krangle med noen og å slåss, har dette mest sannsynlig sammenheng med utvalgets størrelse.

Resultatene fra de multivariate analysene viste at de i den generelle befolkning som oftest oppgir å angre på noe de har sagt eller gjort under påvirkning av alkohol er yngre og hyppig berusete personer. Dette er i samsvar med andre studier (8,18). Blant kafégjestene var det de gjestene som var hyppig beruset og/eller kvinner som oftest oppga å ha angret på noe de har sagt eller gjort når de har vært beruset. Forklaringen på at kvinnelige kafégjester oftere enn mannlige kafégjester angret seg, kan ha sammenheng med deres alkoholkonsum. Sammenliknet med kvinner i den generelle norske befolkning, drikker de kvinnelige kafégjestene i denne studien betydelig mer og oftere. Videre er kvinners alkoholkonsum generelt underlagt mer restriktive sosiale, og moralsk fordømmende, normer enn menns alkoholkonsum. Når flere kvinnelige kafégjester enn mannlige oppgir at de angret på noe sagt eller gjort under alkoholpåvirkning, kan dette være et uttrykk for at kvinnelige kafégjester, med utgangspunkt i de restriktive holdninger og normer som gjelder for kvinners bruk av alkohol generelt, driver en strengere selvjustis enn mannlige kafégjester.

De Oslofolk som hyppigst oppga å ha kranglet med noen under alkoholpåvirkning, var personer som hadde vært hyppig beruset siste år. Blant kafégjestrespondentene var det de som hadde vært hyppig beruset siste år og/eller som tilbrakte mange timer ukentlig på kaféer, som hyppigst hadde kommet opp i krangel med noen i en drikkesituasjon. Med hensyn til det å havne i slåsskamp eller håndgripeligheter var det i Osloutvalget personer som siste år har vært hyppig beruset og/eller tilbrakte flere timer ukentlig på kafé, som oftere enn andre hadde erfart dette. Blant kafégjestene var det imidlertid bare antall timer ukentlig som signifikant predikerte det å havne i slåsskamp eller håndgripeligheter. Dette tyder på at det å eksponere seg for andre mennesker i kontekster hvor alkohol serveres i seg selv representerer en økt sannsynlighet for å komme opp i ubehagelige situasjoner.

Mens en person hjemmeboende i Oslo i gjennomsnitt tilbringer 1,9 timer ukentlig på offentlige skjenkesteder, tilbringer respondentene i kafégjestmaterialet i gjennomsnitt 11,0 timer ukentlig på utesteder (10). Videre drikker respondentene i kafégjestmaterialet omlag tre ganger så ofte, og nesten dobbelt så mye, som Oslofolk flest (9,10). Dersom det var en sterk og entydig sammenheng mellom alkoholbruk og aggressiv atferd, kunne man forvente at andelen respondenter i kafégjestmaterialet som i forbindelse med en drikkesituasjon har opplevd å havne i krangel eller slåsskamp, ville vært høyere. Resultatene fra denne undersøkelsen viser at hvor mye tid folk ukentlig tilbringer på kaféer, i tillegg til beruselsesfrekvens, er av betydning for å ha opplevd negative forhold i alkoholpåvirket tilstand. På utesteder er det som oftest større tilgang på både alkohol og andre mennesker å krangle eller sloss med, enn i private festsammenkomster. I de analyserte materialene har antall timer respondentene tilbringer

på kaféer i løpet av en vanlig uke sterk sammenheng med antallet dager siste fire uker de oppga at de hadde drukket minst fire standardglass øl, vin eller brennevin på kafé, heretter forkortet "hardere drikkeepisoder". I Osloutvalget var gjennomsnittlig antall dager med hardere drikkeepisoder på skjenkesteder siste 30 dager 0,7 dager (standardavvik 1,9), og i kafégjestmaterialet 6,1 (standardavvik 7,0). Korrelasjonen mellom antall dager med hardere drikkeepisoder, og antall timer ukentlig på kafé, var sterk både i Osloutvalget (Pearsons $r = 0,660$, $P < 0,001$) og i kafégjestmaterialet (Pearsons $r = 0,546$, $P < 0,001$). Det er derfor sannsynlig at det er hardere drikkeepisoder på utesteder som er avgjørende for negative opplevelser som å krangle eller sloss med noen i beruset tilstand, og ikke det å tilbringe tid på utesteder per se.

I følge norsk lovgivning er det forbudt å servere alkohol til personer under 18 år og også til åpenbart berusede personer. I praksis er det opp til serveringspersonalet å vurdere hvor gamle gjestene er, hva det vil si å være åpenbart beruset og når gjestene eventuelt måtte være det. Imidlertid er det sannsynlig at denne bestemmelsen fra tid til annen kan komme i konflikt med kaféieieres økonomiske interesser. Den økonomiske bærestolpen for svært mange utesteder er jo nettopp alkohol, og dermed ligger det en fare i at gjestene får servert en øl for mye snarere enn en for lite. Følgelig bør det settes inn større offentlig innsats for å kontrollere at de bestemmelsene som gjelder for offentlig skjenking av alkohol overholdes.

Denne forskningen er finansiert av Norges Forskningsråd. Forfatteren ønsker å rette en takk til Trond Peder Flaten for gode kommentarer til artikkelen.

LITTERATUR

1. Lenke L. Risken för voldsbrott. Stockholm: Nordiska Samarbeidsrådet för Kriminologi, 1978.
2. Lenke L. Alcohol and criminal violence. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1990.
3. Hauge R. Alkohol og voldskriminalitet. Om Leif Lenkes avhandling "Alcohol and criminal violence". *Nord Tidsskr Kriminallvidenskab* 1990: 145-163.
4. Skog OJ, Björk E. Alkohol og voldskriminalitet. En analyse av utviklingen i Norge 1931-1982. *Nord Tidsskr Kriminallvidenskab* 1988: 1-23.
5. Murdoch D, Pihl RO, Ross D. Alcohol and crimes of violence: Present issues. *Int J Addict* 1990; **25** (9): 1065-1081.
6. Taylor SP, Gammon CB. Effects of type and dose of alcohol on human physical behavior. *J Pers Soc Psych* 1975; **32**: 169-175.
7. Reinerman C, Leigh BC. Culture, cognition, and disinhibition: notes on sexuality and alcohol in the age of AIDS. *Contemporary Drug Problems* 1987: 435-460.
8. Nordlund S. Drikkevaner og restaurantbruk i Trondheim. Rapport nr. 2/90. Oslo: Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning, 1990.

9. Træen B, Rossow I. Social characteristics of urban café guests in Norway. *Addiction* 1994; **89**: 999-1006.
10. Træen B. Life style patterns among urban café guests in Norway. *Addiction Research* 1995; **3** (2): 123-134.
11. Statistisk Sentralbyrå. Statistisk årbok 1992. Oslo: Grøndahl og Dreyers Forlag a/s.
12. Nordlund S. Some methodological problems in describing customers at drinking establishments. Paper presented at the 16th Annual Alcohol Epidemiology Symposium, Budapest, Ungarn, 1990.
13. Ajzen I, Fishbein M. Understanding attitudes and predicting social behaviour. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1980.
14. Ajzen I. Attitudes, Personality and Behavior. Milton Keynes: Open University Press, 1988.
15. Træen B, Nordlund S. Cognitive structures underlying visits to public drinking places in Oslo. Paper presented at the 18th Annual Alcohol Epidemiology Symposium, Toronto, Canada, June 1-5, 1992.
16. Træen B, Nordlund S. Visiting public drinking places in Oslo: An application of the theory of planned behaviour. *Addiction* 1993; **88**: 1215-1224.
17. Træen B, Pape H. Subjektive rusopplevelser blant cafégjester i Oslo. *Nordisk Alkoholtidsskrift* 1995; **12** (2): 72-79.
18. Hauge R, Irgens-Jensen O. Use of alcohol and the negative consequences of such use among men and women in four Nordic countries. Rapport nr. 88. Oslo: Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning, 1984.
19. Hauge R, Irgens-Jensen O. The relationship between alcohol consumption, alcohol intoxication and negative consequences of drinking in four Scandinavian countries. *Br J Addict* 1986; **81**: 513-524.
20. Hauge R, Irgens-Jensen O. Age, alcohol consumption and the experiencing of negative consequences of drinking in four Scandinavian countries. *Br J Addict* 1987; **82**: 1101-1110.